

เทศน์เช้า วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถ้าใครมีสติปัญญา สิ่งใดเป็นประโยชน์กับเรา เราทำประโยชน์สิ่งนั้น สิ่งใดไม่เป็นประโยชน์กับเรา เวลากิเลสมันครอบงำนะ เราไม่รู้เท่าไม่ถึงมัน มันครอบงำเรา เรามองสิ เวลาเรา สงสาร เราสงสารนะ นี้อบายภูมิ สัตว์เครื่องจาน ถ้าสัตว์เครื่องจาน สภาวะของเขาเป็นสัตว์เครื่องจาน เขาทำคุณงามความดีของเขาได้ แต่เขาทำให้ถึงสิ้นสุดแห่งทุกข์ไม่ได้ แต่ด้วยความมองของเรา เห็นไหม คูสิ เวลาสัตว์เครื่องจาน เราพยายามจะให้มันเป็นคน เพราะความรักความผูกพันของเราใช้ ใหม แต่มันเป็นไปไม่ได้หรอก นี่พูดถึงสัตว์เครื่องจานนะ

แล้วเราเป็นมนุษย์ละ ถ้าเราเป็นมนุษย์ คูสิ มนุษย์ วุฒิภาวะของใจของแต่ละคนมันแตกต่างกันไป ถ้าแตกต่างกันไป ถ้าเรายังคิดสิ่งใดไม่ได้ สิ่งนั้นเราว่าเป็นความถูกต้องของเรา แต่เวลาผ่านไปผ่านไปแล้วนะ สิ่งนั้นมันเป็นความผิด เป็นความผิด เห็นไหม ฉะนั้น เวลาวัดหัวใจกัน ในธรรม ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มนุสสตีรจนาโน มนุสสเปโต มนุสสเทโว นี้มนุษย์เทวดา มนุษย์เปรต มนุษย์เครื่องจาน ความแสดงออกของมัน การแสดงออก เครื่องจาน

ทีนี้เวลาเราเลี้ยงสัตว์ ดูเขาเลี้ยงสัตว์กัน เขานุ่งเสื้อผ้า เขาทำอะไร เขาจะให้มันเป็นมนุษย์ ให้ได้เลย เขารักของเขา ถ้าเขารักของเขาก็เป็นความรัก แต่ในเมื่อสถานะของเขาเป็นอย่างนั้นมัน ต้องเป็นอย่างนั้น นี่พูดถึงหัวใจนะ ถ้าหัวใจคนที่มันดี มันก็ดีขึ้นมา เห็นไหม แต่ถ้าหัวใจคนเวลา มันทุกข์มันยาก เวลามันต่ำต้อยขึ้นมา ถ้าเรามีสติปัญญานะ อดทนเอา อดทนเอานะ เวลาปฏิบัติ เริ่มต้นทุกคนจะล้มลุกคลุกคลานทั้งนั้นแหละ เพราะว่าปุถุชนคนหนา ปุถุชนคนหนา เห็นไหม ถ้า คนหนาแล้วมันต้องทำอะไรให้จิตใจมันเบาบางละ

ถ้าเบาบาง นีรูปร สกลีน เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร ถ้ามีสติปัญญานะ มันรู้เท่าทัน มันวางได้ พอวางได้ นี่กัลยาณปุถุชน กัลยาณปุถุชนหมายความว่ามันควบคุมหัวใจ ของเราเองได้ดีขึ้น หัวใจของเราถ้ามันจะคิดนอกเรื่องนอกราว เรามีสติปัญญาแล้วเท่าทันมัน เพราะเวลาเสวยอารมณ์ จิตของเรา เวลาคนเปลือๆ มันไม่ได้คิดอะไร แต่มันไม่มีสติมันถึงผลอ

ของมัน แต่เวลาเรามีสติขึ้นมา มันก็เสวยแล้ว เสวยรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ชั้นที่ ๕ พอ มันเสวยขึ้นมา นี่รูป รส กลิ่น เสียงมันก็กระทบ आयตนะภายใน आयตนะภายนอกกระทบกัน พอ กระทบกัน มันก็ยึดมั่นถือมั่นของมัน มันก็คิดตามสัญชาตญาณของมัน

แต่ถ้าเรามีสติปัญญา เห็นไหม สติปัญญามันเท่าทัน นี่รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร แล้วมันก็กระทบเหมือนกัน แต่เราไม่ไหลตามมันไป เราไม่ไหลตามมันไป เห็นไหม ถ้าไม่ไหลตามไปด้วยสติปัญญา นี่กัลยาณบุรุษ ถ้ากัลยาณบุรุษ ถ้ามันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมตามความเป็นจริง มันยกขึ้นสู่โสคาปัตติมรรค บุคคล ๔ คู่ ๘ จำพวก สังฆะใด เวลาสังฆะ นี้บุคคล ๔ คู่ ๘ จำพวก นี้ยกขึ้นสู่สังฆะเลย ถ้าสังฆะ เห็นไหม ถ้าเป็นสังฆะขึ้นมา นี่โสคาปัตติมรรค โสคาปัตติผล สกิทาคามิมรรค สกิทาคามิผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล

เราจะบอกว่าหัวใจของคนมันแตกต่างกัน วุฒิภาวะมันแตกต่างกัน ถ้ามันแตกต่างกัน ถ้า มันสูงขึ้นๆ เราเห็นอย่างนั้นแล้วมันสังเวชๆ แต่ถ้าหัวใจของเรายังดิบดีๆ อยู่ มันคิดเหมือนกัน คิดเหมือนกันๆ นะ คิดเหมือนกัน แล้วพอกคิดเหมือนกัน ถ้ามีสติปัญญา เห็นไหม มีสติปัญญา นี้ มนุสสตริจจาโน มนุสสเทโว มันแตกต่างกันตรงไหนล่ะ? มันแตกต่างกันในหัวใจ นี่ศีลธรรมมัน มีคุณค่าตรงนี้ไง ศีลธรรมทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ ถ้ามนุษย์ไม่มีศีลธรรม มันร้ายกว่าสัตว์นะ

คูสิ สัตว์มันทำร้ายกัน มันทำร้ายกันด้วยเขี้ยวด้วยเล็บของมัน มนุษย์มันมีปัญญา คูสิ เวลา หลอกลวงกัน ทำร้ายกัน มันทำขนาดไหน แต่ถ้าหัวใจของเรามีสติปัญญา เราทำอย่างนั้นไหม นี่ เวลาได้มา ได้สมบัติมา ได้วัตถุมา แต่หัวใจที่มันทำลายเขา หัวใจที่มันเอารัดเอาเปรียบเขา หัวใจ นั้นมันเป็นกรรม ถ้ามีกรรมอันนั้น นี่อันนี้มันไม่มีที่สิ้นสุดนะ ถ้าเรามีสติปัญญา เราจะไม่เอาอย่าง นั้นมาทำร้ายเรา ไม่เอาอย่างนั้นมาทำร้ายเรา เราจะเอาแต่คุณงามความดี แต่เวลากิเลสมัน ครอบงำๆ มันครอบงำในหัวใจ มันทนไม่ได้ไง นี่คนหนา เวลาคนหยาบ คนละเอียดมันแตกต่างกันตรงนี้ไง ถ้ามันหยาบ ละเอียดนะ

ฉะนั้น มันผลของวิภูษะนะ ผลของวิภูษะคือเวียนตายเวียนเกิดไป นี่เราเกิดเป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นลูก เป็นชาติตระกูลต่อกัน มันต้องมีเวรมีกรรมต่อกันมาแน่นอน ถ้ามีเวรมีกรรมต่อกันมา แน่แน่นอนแล้ว สิ่งใดที่มันกระทบกระเทือนกัน เรายึดหลักไว้ อุดมการณ์ของใคร อุดมการณ์ของใคร คือพันธุกรรมของเขา เขาได้สร้างของเขามา พันธุกรรมของเขามันดี ถ้าพันธุกรรมมันดี ทำอย่างไร

มันก็ดี ถ้าเรามีลูกมีหลานอย่างนี้ละ เราดูแลรักษาดี แต่ถ้าลูกหลานของเราพันธุกรรมมันมา มันแฉะของมัน ถ้ามันแฉะของมัน ก็ลูกหลานของเราเหมือนกัน มันไม่ใช่ลูกหลานเรา มันก็ลูกหลานเรานี่แหละ ถ้าลูกหลานเรา เราจะดูแลอย่างไร เห็นไหม

ถ้าพ่อแม่ ส่วนใหญ่พ่อแม่ก็จะดูแลลูกอย่างนี้ไง ถ้าพ่อแม่คนไหนเอาตัวรอดได้ พ่อแม่ก็เบาใจหน่อยหนึ่ง ถ้าลูกเราคนไหนมันล้มลุกคลุกคลาน พ่อแม่จะดูแลคนนั้นมากกว่าคนอื่น คนคนนี้นั้นจะเอาตัวรอดอย่างไร คนคนนี้นั้นมันมีสติปัญญาแค่นี้ เขาก็ห่วงคนนั้น นี่มันเป็นธรรมดา สายบุญสายกรรม แต่อุคตการณ์อีกเรื่องหนึ่งนะ อุคตการณ์ นี้ความผูกพันทางโลกเขาเป็นอย่างนั้นแหละ แต่ทางธรรมมันไม่มีใครรู้ได้หรอก เห็นไหม พ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของลูก

ความกตัญญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดี พ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของลูก พ่อแม่มีกิเลสไหม? มี นี่พ่อแม่กับลูก เพราะพ่อแม่ให้ชีวิตนี้มาไง พ่อแม่ให้ทุกอย่างมานะ ให้การศึกษา ให้ทุกอย่างเลย พ่อแม่รักลูกมาก รักลูกมาก ถ้าลูกแค่ยื่นในสังคัมได้ พ่อแม่ก็พอใจแล้วแหละ แต่พ่อแม่ไม่ต้องการสิ่งใดเลย ต้องการให้ลูกเราประสบความสำเร็จ ให้ลูกเรามีที่ยืนในสังคัม พ่อแม่ต้องการแค่นี้ ถ้าพ่อแม่ต้องการแค่นี้ ถ้าลูกที่ดี นี่กตัญญูกตเวที ดูแลพ่อแม่ของเรา นี่พ่อแม่ ก็แค่น้ำใจ น้ำใจนะ ไม่หวังจากลูกหรอก หวังให้ลูกเป็นคนดี แล้วหวังให้ลูกมีความสุข แล้วถ้าลูกคิดถึงพ่อคิดถึงแม่ นี่กตัญญูกตเวที นี่เป็นพระอรหันต์ของลูก แต่พ่อแม่ก็มีกิเลสอยู่ แล้วถ้าลูกมีสติมีปัญญา ถ้าเปิดตาของพ่อของแม่ได้

คำว่า “เปิดตา” นี้เวลาเราทำบุญกุศล เราเวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะ ถ้าเปิดตา นี้เวียนไปในวัฏฏะ สมัยพุทธกาล เวลาเศรษฐีร่ำรวยมาก มีลูกชาย ลูกชายป่วย พอลูกชายป่วย จะเอาหมอมารักษา กลัวหมอเขามาเห็นทรัพย์สมบัติ เขาจะเรียกแพง ก็เอาลูกชายไปไว้ที่หน้าประตู องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกคนนี่เขามีอำนาจวาสนา องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบิณฑบาตผ่านไป ฉายแสงฉัพพรรณรังสีไป เขาเหลียวมาเห็นองค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ แค่นั้นแหละ เขาซาบซึ้งใจมาก แล้วเขาตายไป ไปเกิดเป็นเทวดา

พอไปเกิดเป็นเทวดา เห็นไหม เวลามันเลี้ยงข้ามภพข้ามชาติ นี้เวลาเกิดเป็นเทวดานะ พ่อแม่ก็รักลูก เพราะลูกคนเดียว มีลูกชายคนเดียว แล้วรวยมากนะ แต่ด้วยความตระหนี่ไง จะเอาหมอมารักษา ก็กลัวเสียขายเงินเสียขายทอง เอาลูกไปไว้หน้าบ้าน เพราะเวลาหมอมาจะไม่ได้เห็นข้าวของเงินทองของเรา นี่องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นว่าลูกชายจะมีอำนาจวาสนา ไปโปรด

บิณฑบาตผ่านไป ฉายแสงฉัพพรรณรังสีไป เห็นแสงแว็บก็หันไปมอง เห็นสมณะ เห็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยความปลาบปลื้มใจ คนมันถึงที่สุดมันกำลังจะสิ้นชีวิตไป เกิดเป็น เทวดา

พอเกิดเป็นเทวดาขึ้นมาเห็นนะ เห็นพ่อเอาศพไปฝัง แล้วก็ไปคร่ำครวญที่ศพนั้นนะ นี่จะ แก้วพ่อๆ ใจ จะแก้วพ่อ ถึงเวลาแล้วแปลงเป็นเทพบุตรมาก่อนเลย มานั่งร้องไห้ที่หลุมศพนั้นนะ วัน นั้นพ่อจะไปร้องไห้ที่หลุมศพนะ ไปถึงเห็น อ้าว! ใครมาร้องไห้อยู่ที่นั่นนะ นี่เข้าไปร้องไห้ ร้องไห้ คร่ำครวญใหญ่เลย อ้าว! ร้องไห้คร่ำครวญ ก็ถามไฉน นี่เวลาจะแก้กันมันต้องแก้เดี๋ยวนี้ เวลามา อ่านกันมา ทฤษฎี อ่านมาแล้วเราจะแก้ไขของเรา มันอยู่ที่กาลเวลา

นี่ไง เวลาเข้าไปเห็น เห็นคนมาร้องไห้ ก็ถามว่า “เอ็งร้องไห้ทำไม”

“ร้องไห้จะเอาดาว เอาเดือน”

เอาดาว เอาเดือนใครจะเอาให้ได้ มันเป็นไปไม่ได้ใช่ไหม เพราะเขาเป็นเศรษฐี เขาต้องมี ปัญญาอยู่แล้ว

พอบอกไม่ได้นะ นี่ลูกชายที่เป็นเทพบุตรหันกลับมาเลย “แล้วเอ็งมาร้องไห้ร้องไห้จะเอา ลูกกลับคืนมา มันจะเป็นไปได้อย่างไร”

ได้สติ เห็นไหม ไม่อย่างนั้นมันจะมาร่ำครวญอยู่ด้วยความเสียสติไป ด้วยความรักความ ผูกพัน แต่ความรักความผูกพันเป็นอย่างไร ความรักความผูกพันอย่างไร หรือ ความรักความผูกพัน ถ้ารักษาที่แรก ถ้าดูแลที่แรกมันก็เป็นไปได้ ด้วยความตระหนี่ถี่เหนียว ทั่วๆ ที่รักก็รักนั้นแหละ แต่ ความตระหนี่ของมัน

แต่ว่าเวลาได้คิดขึ้นมา เห็นไหม นี่เขาบอก เทพบุตรเขาคิดของเขาว่าพ่อเขาร่ำรวยมาก ถ้า เขามีเงินมีทองอย่างนี้ ถ้าเขาทำประโยชน์กับพ่อเขา แค่นี้เราได้เห็นแสงฉัพพรรณรังสีขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีความซึ้งใจ ยังมาเกิดเป็นเทวดา นี่เวลาเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็น พรหม นี่ผลของวิญญูๆ ถ้าเราคิดถึงพ่อแม่มา พ่อแม่ถ้ามีอุดมการณ์ มีความรู้สึกนึกคิดขึ้นมา ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด เราเกิดมาต่างคนต่างปากกัดตีนถีบ ต่างคนต่างมาสร้างคุณงามความดีของเรา ถ้าเรามีอำนาจวาสนาเท่านี้ เราก็ทำบุญกุศลของเรา ถ้าเราภาวนาได้ เราก็ทำภาวนาของเรา ถ้า

มันภาวนาของเรา ถ้าจิตมันเข้าสู่สัจจะ เข้าสู่อริยสัจ มันจะเข้าสู่ความจริง เราจะเห็นคุณค่าของ ศาสนามาก

ศาสนา เห็นไหม ศาสนาเป็นที่หลบภัย หลบภัยนะ เวลาคนเขามีเหตุ มีการบาดหมางกัน เขามาบวชพระชะ แต่ของเรา คนที่เขาไม่มีทางไป เขาหลบภัยในศาสนา เวลาของเรา เรามันมีกิเลสบีบคั้นในหัวใจ เราจะเอาอะไรเป็นที่พึ่งๆ ละ เป็นที่พึ่ง เราก็มีศาสนาเป็นที่พึ่ง แล้วศาสนาเป็นที่พึ่ง เราทำบุญกุศลของเราได้แค่นี้ แค่นี้คือว่าสิ่งที่เราเสียสละมาเป็นบุญกุศลของเรา แต่เรานั่งสมาธิภาวนาละ เวลานั้นสมาธิ ภาวนา นี้เราบังคับตัวเราเอง

บอกว่าทำไมพระองค์ให้ทำบุญๆ

ทำบุญมันมีเยอะแยะ ทำบุญ เห็นไหม ทำบุญร้อยหนพันหน ไม่เท่ากับถือศีลบริสุทธิ์หนหนึ่ง มีศีลบริสุทธิ์ร้อยหนพันหน ไม่เท่ากับทำสมาธิได้หนหนึ่ง สมาธิร้อยหนพันหน ไม่เท่ากับทำจิตสงบเกิดปัญญาหนหนึ่ง ปัญญาที่เกิดสัมมาสมาธิมันจะเกิดทำให้วิมุตติหลุดพ้นไป

การนั่งสมาธิภาวนา อยู่เฉยๆ กำหนดลมหายใจเข้า ลมหายใจที่มีอยู่นี้ เวลาหายใจเข้าก็มีสติ เวลาหายใจออกก็มีสติ นี่ก็ทำบุญ แล้วทำบุญกับเราด้วย บุญอย่างนี้ หายใจเข้านี่ก็พุท หายใจออกนี่ก็โธ ถ้ามันจิตสงบเข้ามา ทำบุญร้อยหนพันหน นี่มีศีลบริสุทธิ์ร้อยหนพันหน แล้วมีสมาธิร้อยหนพันหน มันก็เกิดปัญญาขึ้นมาหนหนึ่ง แล้วถ้าเกิดปัญญาขึ้นมา นี่ปัญญาอย่างนี้มันจะฝึกฝนที่ว่าเวรกรรมๆ ที่มันบีบคั้นเรา นี่ทำบุญอย่างนี้

ทีนี้พอทำบุญอย่างนี้ พอทำบุญอย่างนี้ เราเรรวนกันไปหมดเลย พันธุกรรมของจิตมันไม่มั่นคง จะทำอย่างไร บุญจะทำอย่างไร แล้วชีวิตนี้จะทำอย่างไร ศาสนาสอนเรื่องอะไร นี่ก็บอกว่า หายใจเข้านี่ก็พุท หายใจออกนี่ก็โธ แค่นี้หรือ สอนแค่นี้หรือ

ก็ศาสนาสอนให้ละชั่ว ทำดีไง ถ้าละชั่ว ทำดี ถ้าจิตมันไม่ละ จิตมันไม่มีหลัก มันจะเอาอะไรมาละ ถ้าจิตมันมีสติปัญญาขึ้นมา ถ้ามันยืนตัวของมัน มันเป็นสัมมาสมาธิขึ้นมา มันถึงจะละละชั่ว ทำดี ละชั่ว ทำดีเอาอะไรไปละ นี่เอาอะไรไปละละละ ก็เขียนลิลิ ล.ลึง สระอะ ละมัน ละชั่ว ชั่ว นี่ละหมดแล้ว ไม่มีชั่วเลย แล้วกิเลสก็ฝังอยู่กับใจนะ เห็นไหม แต่ถ้าเรามีสติปัญญา มันคายออกนะ มันสำรอกออกนะ พอมันสำรอกออกนะ

นี่วุฒิภาวะ เห็นไหม คุณศัพท์เรัจฉานติ เห็นศัพท์เรัจฉาน เราก็รักผูกพันกับมัน จะทำให้มันเป็นมนุษย์ขึ้นมาให้ได้ มันไม่ได้หรอก แล้วศัพท์มันทำดี ทำชั่วได้ เรานี่จิตใจเราเป็นมนุษย์ ถ้าเป็นมนุษย์ เราทำจิตใจของเราให้ดีขึ้น จิตใจของเราถ้าดีขึ้น ดีขึ้น วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ที่ปฏิบัติกิจ เราสู้ของเรา มันปล่อยวางของเรา

เรามีสติปัญญาของเรา นี่วัดกันที่นี้ ถ้าวัดที่นี้ ในเรื่องปัจจัยเครื่องอาศัย เรื่องภาระรับผิดชอบ ทุกคนมีเหมือนกัน ทุกคนมีเหมือนกัน แต่ใครควบคุมใจตัวเองได้มากน้อยแค่ไหน แล้วใครเข้าใจสิ่งนี้ได้แค่ไหน แต่ถ้าใครเข้าใจสิ่งนี้ได้ไม่ได้นะ มันไปแบกรับไปแบกหาม ทุกข์มากเลย บางทีของเล็กน้อยทั้งนั้นแหละ แต่ถ้าเป็นทิวภูมิมานะนะ ของเล็กน้อย แต่มันแบกหามจนเท่าภูเขาเลากา

มีปัญหาขึ้นมา “ของแค่นี้ แค่นี้จริงๆ ทำไมละไม่ได้” นี่ไง เพราะสติปัญญามันโล่ทัน ของแค่นี้ มันปล่อยได้หมดเลย ถ้ามันปล่อยได้หมด นี่ไง วัดกันตรงนี้ไง วัดกันที่จิตใจมันมีหลักมีเกณฑ์ของมัน ถ้ามีหลักมีเกณฑ์ของมัน เรากาวนาของเราขึ้นมา ถ้ากาวนาของเราขึ้นมา ทุกคนปรารถนาคุณงามความดี แต่ถ้าคุณงามความดี เห็นไหม ถ้าวุฒิภาวะมันสูงส่ง มันรับได้ มันก็เป็นประโยชน์กับมัน ถ้าวุฒิภาวะของเราได้ขนาดไหน เราก็มีหลักมีเกณฑ์ของเรา ทำใจของเรา ทำใจของเราให้มีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อประโยชน์กับเรา

ทุกคนปรารถนาดีๆ มันก็อยู่ที่มุมมอง ใครมีมุมมองอย่างไร วุฒิภาวะเขาสูงต่ำแค่ไหน เขาจะมองได้แค่นั้น ถ้ามองได้แค่นั้น นี่ครูบาอาจารย์ของเรา หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น จิตใจท่านสูงกว่า ท่านดึงขึ้นหมดแหละ ท่านดึงขึ้นมา เห็นไหม เวลาหลวงตาท่านเล่าให้ฟัง อยู่ที่หนองผือ เวลาถ้าใครมาถามเรื่องปัญหา ใครถามเรื่องปฏิบัติ ท่านตอบได้หมดเลย หลวงปู่มั่นเคลียร์ให้หมดเลย แต่ถ้ามีญาติโยมมาวัดนะ ท่านบอกว่า “นี่ให้หมารับนะ” เพราะว่าเขาเอาแค่นั้นไง เขาเอาแค่นั้นก็ให้ เพราะหลวงตาท่านมีการศึกษามา เรื่องแสดงธรรมทางฆราวาสมันชัดเจนอยู่แล้ว

แต่ถ้าเรื่องวุฒิภาวะของใจ เรื่องจิตที่มันกาวนาขึ้นไปแล้ว มันต้องคนรู้จริงๆ ถ้าสิ่งนั้นมา ท่านแก้ให้หมด ขยายกันไปถามเลย เทวดาชั้นไหนมาๆ รู้เห็นอย่างไรหลวงปู่มั่นท่านรับหมด เป็นอย่างนั้นๆ แก้อย่างนั้นๆ แล้วแก้ของท่านไป นี่วุฒิภาวะของคนมันแตกต่างกัน ถ้าแตกต่างกันนะ เรายกขาใจของเรา เราเอาของเรา เพื่อประโยชน์กับเรา

ถ้าประโยชน์กับเรานะ นี่ถ้ามันเป็นประโยชน์กับเราได้ ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุดนะ แต่ขณะนี้ยังมีลมหายใจเข้าและลมหายใจออกอยู่ เวลาพูด พูดบ่อยมาก ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด เพราะคนมันแค่เกิดแต่ตายเท่านั้นเอง มันไม่มากไปกว่านี้หรอก ทำไมมันเกิดแล้วเดี๋ยวมันก็ตาย แต่ตายช้าตายเร็ว แล้วเวลาจะตายขึ้นมา เราจะชวนขวายแก่ไหน เราจะมีสมบัติสิ่งใดติดหัวใจเราไป ไม่ใช่ติดมือนะ ติดหัวใจเราไป

แม้แต่เวลาตายนะ เหยียดเขาหยอดไว้คาปากนะ สัปเหร่อยังเอาไปเลย ไม่มีอะไรเอาไปได้หรอก ไม่มีอะไรติดมือไปหรอก

ติดหัวใจไป หัวใจนี้มันติดไป มันซบกลางหัวใจ หัวใจทำสิ่งใด ความลับไม่มีในโลก ใจนี้มันรู้ แล้วใจนี้เอาทรัพย์สินสมบัติของเราไป เอวัง